

SOBRE LA VARIACIÓ DIALECTAL I LA LLENGUA ESTÀNDARD A L'ENSENYAMENT I A L'ÚS PÚBLIC

Jaume Corbera Pou

Els dialectes i la llengua estàndard

L'existència de varietats lingüístiques, geogràfiques o socials (anomenades també "dialectes", sense gens de sentit pejoratiu), fet natural a totes les societats del món, no es contraposa ni s'ha de contraposar a l'existència d'una llengua estàndard assumida per tota la comunitat nacional. Això no obstant, la coexistència de l'estàndard amb els dialectes pot ser problemàtica quan, de fet l'estàndard s'identifica clarament amb un dialecte concret, quan s'ha imposat --per via més o menys pacífica i natural o per via de la força-- als altres i ha esdevengut "la llengua de referència". És el cas, per exemple, de la llengua italiana (dialecte original de Florència), la llengua castellana (dialecte original de les classes altes de Castella Vella) i la llengua francesa (dialecte original de la burgesia parisenc del XVIII). En canvi, la coexistència pot ser fàcil, és a dir, sense crear tensions interdialectals, quan l'estàndard no s'identifica amb cap dialecte concret, sinó només amb unes situacions i uns registres. És el cas ben clar de l'àrab, llengua formalment molt distant de tots els dialectes àrabs moderns, geogràfics i socials, encara que té els seus orígens remots en els parlars del centre d'Àrabia del segle VII. Una llengua com l'alemany (o com l'occità medieval dels trobadors) està al terme mig: no s'identifica amb cap dialecte geogràfic, però sí amb un dialecte social original, el dialecte de la cort i la cancelleria dels emperadors bohemis del segle XIV, a Praga.

La llengua catalana estàndard està també a un terme mig entre els dos models exposats. Si bé no es pot dir que s'identifiqui plenament amb cap dialecte concret --sobretot en qüestió de pronúncia--, sí que es veu que es basa principalment en el dialecte geogràfic de la

Catalunya oriental, algunes solucions del qual, però, han estat substituïdes, matissades o completades amb les dels altres dialectes reconeguts com a catalans. Amb tot, hi ha actualment una forta pressió per part de determinats sectors de Catalunya-Principat, amb una visió molt localista de la llengua i de la nació, perquè l'estàndard s'identifiqui de cada vegada més amb el parlar de les classes mitjanes de Barcelona.

La posició d'aquests sectors recolza en l'argument que una llengua estàndard ha de tenir unes possibilitats molt restringides, que ells fan coincidir amb uns trets molt locals. Aquest argument és compartit per altres sectors que discrepen, però, amb la localització excessiva del model. Hom argumenta que no és possible en cap cas el polimorfisme o el *polilexisme*, partint sempre de l'exemple de llengües molt centralitzades i reduccionistes, com el francès o l'espanyol. En aquest punt és bo tenir en compte una llengua de tant de prestigi i de tant d'ús mundial com és l'anglès, en el qual coexisteixen perfectament establerts estàndards regionals diversos:

anglès britànic: *neighbour*
anglès nord-americà: *neighbor*

anglès britànic: *I have got*
anglès nord-americà: *I have gotten*

anglès d'Anglaterra: *It needs washing*
anglès d'Escòcia: *It needs washed*

anglès del nord d'Anglaterra:
You need your hair cutting
anglès del sud d'Anglaterra:
You need your hair cut

anglès britànic:
lift, railway, motor-car, petrol
anglès nord-americà:

elevator, railroad, automobile, gasoline

L'existència d'aquestes formes regionals d'estàndard no fan mal, evidentment, a l'ús de la llengua ni al sentiment d'unitat lingüística dels angloparlants; en canvi, acosten a varietat de més prestigi al dialecte local, amb la qual cosa es senten més còmodes. Res no impedeix, per tant, que també en català puguin existir unes formes regionals de l'estàndard --no forçosament coincidents amb les regions polítiques--, que incorporin particularitats dels dialectes geogràfics corresponents, la qual cosa no ha de significar una compartimentació dels trets lingüístics ni una promoció de la desunió entre els diversos parlars. Així, i com a mer exemple mínim, són perfectament compatibles *espatlla* i *espatlla*, *frit* i *fregit*, *som anat* i *he anat*, *nin* i *nen*, *ca* i *gos*, *cuixot* i *pernil*, *poal* i *galleda*.

Dialectes i llengua estàndard a l'ensenyament i a l'ús públic

Els parlars catalans, en conjunt, es troben actualment a un moment molt delicat, a un estat alarmanant de depauperació en tots els seus components, sobretot a causa de la interferència de les llengües dominants dels estats en què estam inclosos. Les generacions més joves tenen una competència lingüística catalana bastant deficient, en general, i això fa que s'expressin pobrament i amb nombrosos barbarismes, fonètics, morfològics, sintàctics i lèxics. És, així, enormement important la responsabilitat de tots aquells qui, o bé a l'ensenyament o bé als mitjans de comunicació o bé per l'ús públic publicitari, informatiu, etc., transmeten unes pautes en l'ús "correcte" de la llengua.

En aquest aspecte, és indispensable que aquestes persones sàpiguen clarament conformar el model adequat i correcte de llengua, cada una dins el seu

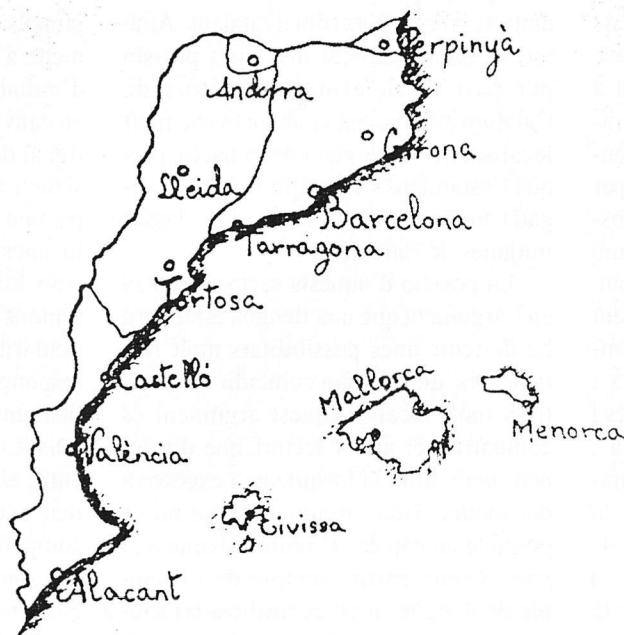
àmbit. I un dels components essencials d'aquests criteris ha de ser la sensibilitat cap a la diversitat genuïna i lícita de la parla popular.

Tant els ensenyants com els assessors, etc. han de ser capaços, per una banda, de discernir aquells fets de llengua legítims, encara que particulars, d'aquells espuris o indesitjables; i han de ser capaços, per altra banda, de fer per recuperar aquells mots, girs i expressions que, sent ben vàlids i correctes, han estat arraconats en l'ús de la majoria per altres mots, girs i expressions de clara procedència externa. Es tracta d'impeidir que la llengua continuï degradant-se i empoïbrint-se, per un costat; i de recuperar en la consciència del parlant, per una altre costat, la dignitat de la pròpia expressió, fent-li superar el profund complex de diglòssia que segles de repressió lingüística li han deixat ben marcat, diglòssia en relació a una llengua externa, primer, i en relació a una altra varietat geogràfica del propi àmbit històric-cultural, després.

M'he referit ja a aquesta qüestió, dins l'ensenyament, al meu escrit *¿Quina llengua per a l'escola?*¹. A les citacions d'il·lustres pedagogs i sociolingüistes que hi podeu trobar, reclamant, sobretot dins el marc escolar, el respecte per a la variació natural i genuïna dels parlars dels infants, hi vull afegir el crit d'alerta i la reivindicació de dos estudiosos dels dialectes catalans:

"L'empobriment del lèxic i la misèria expressiva és alarmant entre les generacions més joves. A la desaparició dels mots específics del parlar o del Pirineu, cal afegir-hi la marginació d'altres de nord-occidentals (padri, timonets,

estalzi...), els quals són substituïts pels orientals corresponents. Gràcies als llibres de l'escola, als contes i als dibuixos de la tele, la canalla pallaresca cada dia veuen volar més ocells, però menys moixons. D'altra banda, com a la resta dels Països Catalans, el castellanisme lèxic i el calc semàntic van fent forat sense parar. Ningú no en fa gaire cas, i

Els xiquets valencians, els al·lots mallorquins i els nois catalans, parlem la mateixa llengua: el català.

això que en passa cada una, de l'alçada d'un campanar!... (...)

L'escola -especialment en les disciplines d'Història, de Geografia, de Ciències Naturals i de Llengua- hauria d'estar tan arrelada a cada indret com els arbres que es veuen des de les finestres de l'aula. Els mestres de llengua que treballen a la comarca haurien de tenir molt clar que no es pot ensenyar de la mateixa manera la llengua catalana en un poble del Pirineu que, per exemple, a la Plana de Vic, que una cosa és la normativa escrita i una altra de molt diferent, la uniformitat. És evident que

*el mestre que en un poblet de la Vall de Cardós diu a la canalla que un animal que mossega i remena la cua es diu **perro**, enganya les criatures. Ara bé, aquell altre que els diu que hi ha una herba que fa olor, la qual rep el nom de **farigola**, tampoc no els diu tota la veritat"*²

"...Però també aquesta [l'opció catalana de l'educació] pot suposar un perill notable per a la supervivència dels parlars andorrans: la imposició d'una estandardització a ultrança, associada a un rebuig -subtil i indirecte, si es vol- dels trets diferencials autòctons. Hi fóra desitjable i molt convenient, en conseqüència, l'assoliment d'una educació catalana que fos respectuosa amb les varietats rurals, amant a protegir la genuïtat dels parlars no urbans.

L'oficialitat del català de què gaudeix Andorra, no ens ha de sobtar i molt menys escandalitzar, actua també com a factor causant d'empobriment dels seus parlars històrics. És una problemàtica, com la de l'educació i els mitjans de comunicació, comuna als Països Catalans, i convé que tant el Govern com els ciutadans siguin conscients que la promoció exclusivista d'un estàndard oral pot contribuir al progressiu arraconament dels dialectes.

Convé que l'obsessió per la consecució d'una llengua unitària i homogènia, però també, ai las!, única, no ens faci perdre el nord: la coexistència harmònica de l'estàndard amb les variants de parla, la convivència normal de modalitats i registres lingüístics diversos. El centralisme idiomàtic més o menys conscient que s'aplica des de diferents òrgans de govern provoca la pèrdua, aparentment insensible, de la vitalitat dels dialectes. La premsa, la ràdio, els llibres... són agents d'aquesta uniformització. La normalitat lingüística promo-

guda des de l'Administració massa sovint va unida a una normativització que esdevé excloent de varietats i -en el cas d'Andorra- d'unes formes "pagesívols" que, per contra, caldria revitalitzar, perquè hi rau l'essència de puresa i singularitat ancestrals de tot un poble. Ningú no dubte avui en dia que l'estàndard és imprescindible per a la supervivència del català com a llengua de cultura, però l'hem de fer compatible, des d'una posició respectuosa i sensible, amb els parlars autòctons".³

Les paraules dels dos autors pareixen ben clares i entenedores, i segurament no cal afegir-hi més retòrica. Però crec que encara ho paga recordar unes paraules del mestre de la nostra dialectologia, el Dr. Joan Veny, a les pàgines del mateix número d'"Escola Catalana" citat abans:

"Miri, l'ensenyament del català em sembla que s'hauria de realitzar a partir d'unes modalitats acostades a la llengua real del nen, del xiquet, de l'al·lot, i d'una manera progressiva atansar-se a

aquesta llengua més general. Perquè jo crec que ha de sofrir una gran frustració un nen tortosí... que en la seva llengua habitual diu "lo xiquet minja maçanes", i que si es troba amb un mestre excessivament normativista li dirà que no n'ha encertada ni una, que s'ha de dir "el nen menja pomes"; sense que cap d'aquestes paraules correspongui a la realitat de la llengua del nen. Aleshores jo crec que com que aquesta realitat representada per aquesta frase és viva, correspon a unes vivències d'aquest noi, és genuïna i catalana..., per tant val la pena de no desdenyar-les des del principi. Ara, a mesura que pugem de nivell, cal donar a conèixer que el nen menja pomes".⁴

El clam pel respecte de la diversitat dialectal, no enfrontada amb una unitat estàndard capaç de reconèixer-la i assumir-la, és de cada dia més generalitzat i insistent. Per això els ensenyants, i també els correctors, assessors, etc., han de procurar recollir aquesta inquietud i aquesta actitud, entenent que la norma-

litat ha de ser, precisament, aquesta; que "correcció" no implica "uniformització"; que "normalització lingüística" no implica "destrucció dialectal". Amb poques paraules i uns exemples, val la pena esforçar-se perquè els mercats mallorquins i valencians vinguin *fraules* en lloc de "fresses", o perquè els pares catalano-occidentals i balears tinguin els infants dins *bresos* en lloc de dins "cunes"; però és absurd pugnar (conscientment o inconscient) perquè els "niguls" siguin "núvols" o els al·lots (els "nois?") es "gronxin" en lloc d'"engronsar-se". Això darrer només duu a la confusió i, al capdavant, a la defunció. □

Notes:

¹ A "Escola Catalana", 293, Pàgines 32-35. Barcelona, octubre de 1992

² COLL, P. *El parlar del Pallars*. Barcelona, Empúries, 1991. Pàgines 103-104 i 109-110.

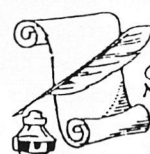
³ RIERA I RIERA, M. *La llengua catalana a Andorra. Estudi dialectològic dels seus parlars rurals*. Andorra, Institut d'Estudis Andorrans, 1992. Pàg. 24.

⁴ "Escola Catalana", 293, Pàg. 30

Llibres
Material Didàctic

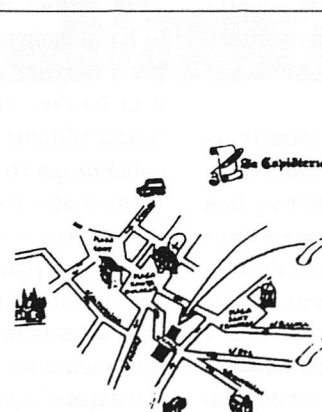
C/ Obispo Carrasco, 1
Tel: 39 17 69 - Fax: 30 05 53
07800 Eivissa

Sa Copisteria CB

C/ Call, 5 i 6 Palma 07001
Tel: 71 96 63 Fax: 72 17 86

FOTOCÒPIES EN COLOR 100 ptes

En ple Centre Històric

- Fotocòpies
- Multicòpies
- Fotocòpies en color
- Còpies de plànols
- Plastificacions
- Enquadernació ràpida
- Revistes i fullets
- Impressió làser
- Impremta ràpida
- Termografia
- Servei de telefax
- Fotocòpies en paper ecològic reciclat 100%
- Venda de paper reciclat
- Servei de recollida i entrega a domicili
- Professionalitat total